

Tabaksteelt in Nederland deel II

Louis Bracco Gartner

Zoals we in het vorige PKN nummer hebben kunnen lezen, kwam er gedurende de Tweede Wereldoorlog een opleving van de tabaksteelt in Nederland. Verschillende boekjes over dit onderwerp werden uitgegeven (zie literatuurlijst), zodat ook de amateur-tabaksteler - met bijvoorbeeld een volkstuintje - na enige studie op een meer of minder deskundige wijze meer rendement kon halen uit het telen van zijn eigen tabak.

Ook in België deed die situatie zich voor. Naast de voor ons bekende plaats Wervik werd er in die tijd ook tabak verbouwd in Harelbeke, Appelterre, Geeraard, Ouburg en Semois. Ook daar nam het aantal tabaksplantages toe en werden beginnelingen door middel van voorlichting gestimuleerd zelf tabak te telen, zodat zij 'hun lust naar een pijp konden bevredigen'. Als voorbeeld werd onze zuiderburen de werkwijze van Vader De Backer voorgehouden, daar hij met zijn 40 jaar lange manier van werken voortreffelijke resultaten behaald had.

In Nederland werd de teelt van tabak onderschat. Door ondeskundigheid werd dikwijls ongeschikt zaad verstrekt aan de amateur-tabakker of werden waardeloze plantjes verkocht tegen exorbitant hoge prijzen. Anderen bewerkten hun product verkeerd of lieten zich door weinig bonafide personen ondeskundig voorlichten. Veel werk werd nutteloos verricht; onnodige kosten werden gemaakt en de grond werd oneconomisch benut, iets wat in die tijd eigenlijk het ergste was. Het is ook frappant te constateren dat over het telen van tabak door het Departement van Landbouw en Visscherij op kleine schaal voorlichting gegeven werd, en voor bestellingen van deze speciale uitgave kon men op alle postkantoren terecht. Prijs f 0,32. Het beleid ten aanzien van de consumptie van tabak heeft van regeringswege inmiddels een hele omslag gemaakt...

In het voorwoord van deze speciale uitgave wordt de amateur-tabakker voorgehouden, dat in de beroepsteelt zonder vergunning geen tabak geteeld mag worden, maar dat dit voor eigen gebruik wel vrij is.

Wel werd in ernstige overwegingen meegegeven, dat dit in eigen tuin op slechts bescheiden schaal mocht plaatsvinden en dan alleen wanneer men de zekerheid heeft dat het een gerede kans van slagen heeft en men bereid is alle zorg eraan te besteden welke nu eenmaal daarvoor gevraagd wordt. Is dit niet mogelijk, laat men dan liever aardappelen en groentengewassen verbouwen, want de voeding van het gezin is daarbij gebaat.

Als regel werd een oppervlakte van 1 are vrijgelaten. Een are tabak kan 20 tot 30 kilogram droge tabak opleveren. In andere literatuur wordt zelfs over een opbrengst van 50 kilogram per are gesproken. Hiervoor zijn dan 500 tot 600 planten nodig. Uit één gram tabakzaad kan men wel 10 000 tabaksplanten winnen.

Hoe moeilijk het is om zelf zijn tabak te telen blijkt wel uit de volgende voorwaarden:

- *Men dient de juiste variëteit te gebruiken als tabakszaad. Na selectieproeven is voor de amateur-teler no. 25 als beste uit de bus gekomen. Deze Nicotiana tabacum (Virginia tabak) leent zich het beste op onze zand- en kleigronden. Op zeer zware grond zou het een vette tabak van slechte kwaliteit opleveren die alleen als pruimtabak zou voldoen.*
- *Het verdient aanbeveling de planten vrij dicht bij elkaar te zetten waardoor een dunner blad verkregen wordt. Aanbevolen wordt in dubbele rijen die 25 cm van elkaar staan te telen en waarbij de paden 60 cm breed zijn.*
- *Het zogenaamde toppen (het wegsnijden van het bovenste deel van de plant) moet beperkt blijven tot het wegsnijden van de bloemen waarmee tevens een dunner blad verkregen wordt.*
- *Daar de brandbaarheid van de tabak sterk reageert op het pH-gehalte van de bodem, dient deze op zandgrond tussen de 5,7 en 6,2 te liggen. Kleigrond dient ook kalkrijk te zijn. Chloorvrije kali, in zeer ruime mate toegediend, bevordert dus de brandbaarheid van de tabak.*
- *Voor de bemesting van de grond is stalmest alleen toegestaan wanneer deze één jaar van te voren toegediend wordt. Naar gelang de periode dient men kunstmest toe te dienen in de vorm van kalkammonsalpeter, patentkali en superfosfaat. Tevens dient stikstof in voldoende mate en in een snel werkende vorm toegediend te worden.*
- *Het uitzetten in bakken dient gedaan te worden rond 15 maart en zeker voor 1 april. Rond 15 mei dienen de plantjes namelijk uitgezet te worden op de koude grond. Plantjes zijn dan 6 tot 8 cm hoog. Ter bescherming tegen nachtvorst zijn rieten matten nog noodzakelijk.*
- *De bladeren moeten in rijpe toestand geplukt worden. In de praktijk betekent dat, wanneer de onderste vier bladeren volgroeid zijn en een geelbruine tint gekregen hebben, zij samen met de 'lompen' (meestal de twee onderste onvolgroeide blaadjes) geplukt dienen te worden. Een aantal dagen later komen de volgende vier bladeren aan de beurt. Tijdstip: voor de middag wanneer eventuele dauw op het blad opgedroogd is.*

Alles bij elkaar genomen zal iedereen begrijpen dat het telen van tabak geen eenvoudige zaak is. En dan hebben we het nog niet gehad over het steriliseren van de grond dat moet gebeuren met behulp van een aardappelstomer die toentertijd zonodig aangeschaft kon worden door de tabakstellersvereniging Door het stomen van de grond gedurende een half uur werden ziektekiemen en onkruidzaden namelijk gedood.

De 'Maas en Waalsche tabakstellersvereniging' te Druten was zo'n vereniging die ook tabak van amateur-telers in ontvangst nam en tegen een kleine vergoeding voor de arbeid de tabak op een deskundige wijze droogde en fermenteerde. Het op kleine

schaal fermenteren van tabak is niet eenvoudig. Het broeiproces moet plaatsvinden vanuit het binnenste van een stapel tabak onder de juiste temperatuur en vochtigheid. Kleinere stapels lenen zich hier niet voor, omdat het oppervlak in verhouding tot de inhoud te groot is waardoor de afkoeling te snel plaats vindt. Dit probleem kan opgelost worden door de tabak in hooi te fermenteren.

Omdat bij ondeskundig drogen en fermenteren alle arbeid voor niets gedaan zou kunnen zijn, koos de amateur-teler dus vaak voor een coöperatieve oplossing. Daar in de meeste gevallen de amateur zijn tabak wilde gebruiken voor het maken van pijpshag of pruimtabak, moest de tabak na het fermenteren ook nog gesneden en eventueel gesaust worden. Het Rijksbureau voor Tabak en Tabaksproducten had in het land verschillende tabakskerverijen aangewezen waarbij de amateur zijn eigen geteelde tabak kon inleveren. De amateur kreeg zijn ingeleverde tabak onder rembours teruggestuurd.

Kosten voor de amateur waren ten hoogste f 1,20 per ½ kg, accijns f 0,60 per ½ kg en daarbij was het loon voor het fermenteren van f 0,07 per ½ kg inbegrepen.

Het eventueel zelf snijden was een precisiewerk en het eventueel sausen kon het beste gebeuren met een nevelspuit waarbij dan cognac, rum of een andere sterk alcoholische drank voor gebruikt werd.

Als Delftenaar weet ik, dat men bij de fa. Schilte op de Brabantse Turfmarkt in Delft tabak kon inleveren. Bij deze handel in koffie en thee, sigaren, sigaretten en pruim- en kerftabak sinds 1843 en werkend onder hun handelsmerk 'Het Scheepje' kon men er dan in de jaren 1943 – 1945 sigaren voor terugkrijgen.

In het Westland werd overigens tijdens de oorlogsjaren door de tuinders heel veel tabak verbouwd.

Hoewel het niet mijn bedoeling is met dit artikel geïnteresseerde leden af te houden van het eventueel zelf telen, hoop ik wel dat men een indruk gekregen heeft van wat er allemaal bij komt kijken. Of het met de huidige tabakswet nog toegestaan is zelf tabak te telen, en onder welke voorwaarden dat eventueel mag gebeuren, wil ik desgewenst wel mijn voelhorens uitsteken.

Literatuur

- Slooten, J. van, z.j. Tabaksteelt in eigen tuin. Geïllustreerd handboekje voor den amateur. De Bilt, P. van Belkum Az.
- Slits, Ir. H.J.A., 1943. De teelt van tabak. 's-Gravenhage, Departement van Landbouw en Visscherij.
- Pezarro, D. 1987. De teelt van tabak in Amerongen en omgeving. Amerongen, Heemkundige Stichting.
- Backer, P. de. 1944. De teelt van tabak in woord en beeld. Tielt, Lannoo, 1944.